Salomatlikni asrash ko'hna qadriyatlarimizda aks etgan

Хуршид ЖУМАНАЗАРОВ,
Ўзбекистон Фанлар академияси
Тарих институти илмий ходими

Ўзбеклар азалдан соғлиқни сақлаш борасида ўзига хос анъана ва тарбиявий руҳдаги қоидаларига эга халқдир. Коронавирус пандемияси жаҳон миқёсида қутқу солаётган айни пайтда миллий урф-одат, анъаналаримизнинг аҳамияти беқиёс. Хозир юртимизда аввалдан мавжуд бўлган қўлни кўксига қўйиб саломлашиш, уйга меҳмон келганда қўлига сув қуйиш, жамоат жойларида масофа сақлаш, мева-сабзавотларни кўп истеъмол қилиш каби урфларимизни янада мустаҳкамлаш даври.
Тарих тажрибаси шуни кўрсатадики, оммавий эпидемиялар, юқумли касалликларни енгишда халқнинг, жамиятнинг бирдамликда тўғри йўлдан оғишмай амал қилиши муҳим саналади. Ўзбекларнинг соғлом турмуш тарзи қоидалари шаклланишида динимизнинг поклик, тозаликка доир ўгитлари, Абу Бакр Розий, Абу Али ибн Сино каби тиб илми вакилларининг таъсири беқиёс.

САЛОМАТЛИКНИ АСРАШ КЎҲНА ҚАДРИЯТЛАРИМИЗДА АКС ЭТГАН

ЁХУД ЎТМИШ ТАЖРИБАСИ ВА БУГУНГИ СТРАТЕГИЯ ХУСУСИДА

ТАРИХ НИМА ДЕЙДИ?

Азалдан халқимиз поклик, тозаликка алоҳида эътибор қаратган, саломатликка зид хатти-ҳаракатлардан тийилиш тарбиянинг бир бўлаги ҳисобланган. Жумладан, тарихимизга оид қадимий манбалардан бири — "Авесто"га кўра, аксарият юқумли касалликлар инсонларнинг тозаликка риоя қилмаслиги, бепарволиги натижасида пайдо бўлади. Шу сабабли гигиена қоидаларига амал қилиш қатъий белгиланган. Инсонлар бир кунда кэини, қўлини бир неча марта ювиши, барча тана аъзоларини тоза сақлаши шартлиги алоҳида уқтирилган. Шунингдек, шахсий гигиена воситаларини алоҳида сақлаш ва вақти-вақти билан махсус суюқликда тозалаш буюрилган. Уша даврда аждодларимиз тупроқ, сув, ҳаво ва оловни ифлослантириш охир-оқибатда тузатиб бўлмас касалликларга сабаб бўлишини англаб, ҳатто вафот этган инсон танасини ҳам одамлар яшайдиган жойдан йироқда сақлаган. "Авесто"нинг "Вендидод" қисмида замин, хона, инсон танаси, кийим-кечак, озиқ-овқатларни покиза тутиш ва сақлаш қоида сифатида алоҳида қайд этилган.

Ислом дини қоидалари асосида халқимизнинг тозалик, поклик ва хасталар билан мулоқотига оид одоб-ахлоқ қоидалари янада такомиллашди. Ҳадисларда "Вабо бор жойга борманг, сиз яшаётган жойга вабо келса, қочиб кетманг", дейилган бўлса, касалликнинг тарқалиш сабаблари ҳақида тиб илмининг султони Абу Али ибн Сино бундай юқумли касалликлар одамлар бир-бирига жуда яқин бўлган вазиятда тез ёйилишини ёзиб қолдирган. Яъни уйида қолган одам вабога чап берган. Кўчага чиққанлар эса касалликка тутилган.

Яқин тарихга назар солсак, XIX аср охири — XX аср бошларида мамлакатимиз ҳудудида чечак, вабо, безгак каби юқумли касалликлар тарқалган. Тиббиёт ходимлари билан маҳалла фаоллари, жамоатчилик вакилларининг халқни бирлаштириши ҳамда касалликдан қутулиш йўлларини тарғиб этиши натижасида халқимиз аждодлардан мерос юксак фазилатларини намоён қилиб, ўша синоатларни енгиб ўтган. Жумладан, 1889 йилда Бухорода даҳшатли вабо тарқалиб, халққа кўп талафот этказган. Бунга, асосан, ўша пайтдаги ҳукуматнинг аҳоли ўртасида етарли ташвиқот ишларини олиб бормагани ва маҳаллий анъаналар билан ҳисоблашган ҳолда тизимли кураш йўлини ишлаб чиқмагани сабаб бўлган. Аммо 1892 йили ушбу шаҳарда вабо яна қайта бош кўтаргандан сўнг аҳолини касалликдан сақланиш тартиби билан яқиндан таништириш натижасида кам талафот кўрилган ва касаллик бартараф этилган.

XX аср бошларида тарқалган безгакни бартараф этиш мақсадида умумхалқ ҳашари орқали касаллик ўчоғи бўлган яроқсиз ариқ ва ҳовузлар тозаланади, натижада ўлатнинг оммавий тарқалиши тўхтатилади.

Миллий урф-одатларимизга эътибор қаратсак, халқимиз азалдан сув йўлларини, ҳовузларнинг озодалигига алоҳида эътибор берган ва ҳар йилги умумхалқ ҳашарларида, аввало, сув йўллари тартибга солинганига гувоҳ бўламиз. Шунингдек, аҳолининг озодаликка риоя қилиши, касаллик тарқатувчи чиқиндиларни ўз вақтида зарарсизлантириш ишлари маҳалла оқсоқоллари ва жамоатчилик фаоллари томонидан қаттиқ назорат қилинган.

Тошкентдаги "Вабо исёни" номи билан машҳур воқеалар, Самарқандда 1916 йилда тарқалган вабо касаллигини енгишда ҳам халқнинг маҳаллий табиб ва шифокорлар билан бирдамликда ҳаракат қилиши ижобий натижа келтирган. Барча даврларда халқнинг бошига оғир синовлар тушганда ночор қолган оилаларга ҳомийлик қилиш, одамларнинг бир-бирига моддий ва маънавий кўмак бериши одат тусига кирган.

БИРДАМЛИК ҲАР ҚАЧОНГИДАН ЗАРУР

Бугунги кунда мамлакатимизда коронавирус тарқалиши тўла назоратга олинган ҳамда бу касалликни тезроқ ва самарали енгиб ўтиш чора-тадбирлари кўрилмоқда. Ўтмишда саноқли табиб ва шифокорлар ўз яқинлари ва танишларидан ортмаган ҳолда, касалликка қарши курашган ва шунга яраша натижага эришган бўлса, ҳозир мамлакатимизнинг барча ҳудудини касалликка қарши ҳимоя воситалари, дори-дармонлар ва малакали мутахассислар билан таъминлаш давлат даражасидаги долзарб масалага айланган.

Давлатнинг бу борада олиб бораётган ислоҳотлари ночор оилаларга моддий кўмак бериш, пандемия сабаб турғун ҳолатга келган иқтисодиёт секторлари, жумладан, тадбиркорлик субъектларини тизимли қўллаб-қувватлаш, касалликка чалинган ва карантинга олинганлар учун махсус марказ ва шифохоналар қуриш кабилар мисолида намоён бўлмоқда.

Президентимиз бот-бот таъкидлаганидек, бу хасталикни енгиб ўтишда халқдан талаб этиладиган биргина вазифа — мавжуд қоидаларга амал қилиб уйда ўтириш. Чунки қолган барча чора-тадбирлар ҳукумат томонидан амалга оширилмоқда.

Азиз ватандош, бугун сиз нафақат ўзингиз, оилангиз, яқинларингиз, балки ўттиз тўрт миллион ватандошимиз, халқимиз келажаги учун даҳлдор инсонга айландингиз. Сизнинг бугун уйда қолишингиз туну кун хизмат қилаётган фидокор шифокорларимиз, Миллий гвардия, ички ишлар идоралари ходимларининг ақлли бир кун, бир соат олдинроқ уйга қайтишига, оиласи, фарзандлари бағрига эртароқ боришига имкон беради.